

Радченко К.В.

аспірант,

*Сумський державний педагогічний університет
імені А.С.Макаренка*

АРХЕТИПНІ ОБРАЗИ ДЕРЕВ В ПОЕЗІЇ ШІСТДЕСЯТНИКІВ

Архетипні образи в поетичних текстах усе частіше потрапляють у коло актуальних для дослідників наукових тем, позаяк вони здатні розкрити особливості національного характеру, ментальні риси окремого народу. Вивчення української рослинної символіки, аналіз фітонімів, які беруть участь у формуванні архетипних поетичних образів, – усе це дозволяє відтворити міфопоетичну картину світу українців, активізувати фонові знання.

Уперше поняття *архетип* застосував К.-Г. Юнг. На його думку, архетип – це певний несвідомий зміст, який змінюється під впливом того, як починає усвідомлюватися конкретною людиною. К.-Г. Юнг доводить, що сам по собі архетип – гіпотетичний, це образ, недоступний сприйняттю, і усвідомлюється він через співвідношення з міфом. Надаючи сенсу таким гіпотетичним образам, ми користуємося мовними матрицями, які в свою чергу походять від історичних праобразів [2].

Творчість поетів 60-х рр. ХХ ст. – одне з найяскравіших явищ в українській літературі. Поезія авторів цього покоління дозволяє актуалізувати у свідомості читача, який при прочитанні переживає емоційний досвід предків, знакові для нашого народу архетипи.

Архетип *дерево* в картині світу українців займає значне місце; він часто функціонує у поетичних текстах українських авторів 60-хх рр. ХХ ст., однак близький і зрозумілий багатьом народам світу. Світове Дерево в міфологічних уявленнях різних народів, українців у тому числі, – це модель Всесвіту, зразок його гармонічного устрою. Дослідниця Г. Лозко стверджує, що символ дерева є одним із найбільш значущих в індоєвропейському космогонічному просторі, про що свідчить велика кількість обрядів і вірувань, пов'язаних із деревом [1].

Архетип дерева у творах поетів-шістдесятників часто породжує поетичний образ дуба: «Гей, *дуби* мої – зелені хмарочоси... // А мені уже дорога на похил. // Карі очі? Гойні брови? Чорні коси?... // Де ж ви, коні мої вірні?! Тільки пил» (Б. Олійник, «Гей, *дуби* мої – зелені

хмарочоси...»); «Наша мати – сивая горлиця. // Все до її серденька горнеться: // [...] // Сивий дуб – прокуреним прадідом, // [...] // А літа – замисленим явором, // [...] // А береза – вранішнім солодом» (Б. Олійник, «Наша мати – сивая горлиця...»). В архетипному образі дуба, як правило, втілюються уявлення життя, час, смерть.

Один із розповсюджених топосів поезії шістдесятників, де активно використовуються архетипні образи дерев, – це порівняння жінки з вербою чи тополею: «Говорили-балакали дві верби за селом. // Потім тихо поплакали дві верби за селом // [...] // Говорили-балакали дві вдови за селом. // Потім тихо поплакали дві вдови за селом. // [...] // Говорили-шепталися дві топольки гінкі. // Потім тихо сміялися дві топольки гінкі. // [...] // Говорили-шеталися дві дівчини в порі, // Потім тихо сміялися дві дівчини в порі» (Б. Олійник, «Говорили-балакали дві верби за селом...»). Фітонім *верба*, як бачимо, створює етномаркований образ нелегкої долі жінки-вдови, у той час, як фітонім тополя формує образ життєрадісної молододі дівчини.

Вербу і тополею здавна шанували в Україні; символіку цих фітонімів по праву вважають власне українською. Зокрема, образ верби часто використовується поетами-шістдесятниками для створення суто національного пейзажу: «Нарешті! // Я повертаюсь. // Тепер назавжди. // До вас під стріху і тихі верби. // І пливуть // зачаровані // й заздрі // за мною // європейські неба... (Ігор Калинець, «Олександр Мишуга»).

Таким чином, традиція інтерпретації архетипу дерева досить розповсюджена серед українських поетів-шістдесятників; іноді архетипні поетичні образи мають загальноприйнятну символіку, іноді автори привносять власний зміст.

Список використаних джерел:

1. Лозко Г. С. Коло Свароже: Відроджені традиції. – К.: Укр. письменник, 2005. – 222 с.
2. Юнг К.-Г. Архетипы и символ / К.-Г. Юнг. – М.: Renaissance, 1991. – 306 с.
3. Юнг К.-Г. Душа и миф: Шесть архетипов: [пер. с англ.] / К.-Г. Юнг – К.: Гос. библиотека Украины для юношества, 1996. – 324 с.
4. Юнг К.-Г. Сознание и бессознательное: Сборник: [пер. с англ.] / К.-Г. Юнг – СПб.: Университетская книга, 1997. – 544 с.